

*Р. Какула, ст. викладач
Львівський національний аграрний університет*

Ключові слова: українські храми, спадщина, сакральна архітектура, руйнування.

Українські храми – прекрасні й аутентичні і найкраще виявляють національні риси архітектури. На жаль, вони зруйновані й руйнуються надалі. Для того щоб захистити їх автентичність та зберегти їх для нащадків, потрібно зробити все можливе для їх відновлення та регенерації.

Постановка проблеми. Українські храми – прекрасні й автентичні пам'ятки, в яких, напевно, найбільше виражені національні риси архітектури. Козацькі церкви Лівобережжя, храми Поділля, шедеври закарпатської дерев'яної готики, які не мають аналогів у світі, відомі лише обмеженому колу фахівців та аматорів. З минулого ми отримали безцінні пам'ятки історії та культури. У них матеріалізована історія українського народу, його творчість, боротьба за краще майбутнє. Вони є свідками економічного, суспільно-політичного, науково-технічного й культурного розвитку нашого народу, становлять водночас невід'ємну частку загальнолюдських цінностей. «Ми повинні старі храми, які намолені, які просякнуті молитвою, зберігати, рятувати, бо це є духовна спадщина нашого народу» [3]. Втрачено вже дуже багато пам'яток і не відомо, скільки може ще загинути через людську недбалість. Ті храми, що ще залишилися, теж у занедбаному стані (пожежі, замокання, навмисне знесення через міжконфесійні суперечки).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Автори статті “Проблема збереження дерев'яних храмів в Україні” Н. Сліпченко, І. Могитич аналізують становище дерев'яних церков і пропонують методи збереження. У “Працях Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень” опубліковані матеріали наукових досліджень і розробок з актуальних проблем охорони культурної спадщини.

Виклад основного матеріалу. Природа створила людину з її колосальними, досі нереалізованими творчими здібностями. Поступово, розкриваючи ці здібності, людство народжує творіння найвищої культури. Їх ми називаємо пам'ятками. Пам'ятки культури можуть бути розмаїті – це і народна пісня, і костюм, і творіння зодчого, поета, художника, тесляра, каменяра, коваля тощо. Показник культури – ставлення до пам'яток. Саме пам'ять допомагає людству перебороти час, вона нагромаджує те, що називають культурою. Збереження пам'яток, до яких належать і релігійні храми, – справа важлива. Реставрація зруйнованого або того, що руйнується, – теж. «Наша культура багато чому зобов'язана прийняттю християнства. Саме релігійні храми, крім того, що вони є архітектурними й історичними пам'ятками, були осередком просвітництва і духовного відновлення. Тому пам'ятати про храми, про їх історію, знати та цінувати їх місце в культурі – наш обов'язок. Треба рятувати духовне від матеріальної смерті» [3].

Упродовж останніх років загострилась увага суспільства до долі архітектурної спадщини. Окремі пам'ятки, архітектурні ансамблі, ландшафтні комплекси, планувальні структури сіл і містечок, що збереглися повністю чи частково, відіграють неоціненну роль у житті сучасної людини та в навколишньому середовищі. Сьогодні навколишнє середовище зазнає глибоких перетворень у структурі місцевості та безпосередньо в архітектурі. «І дуже прикро, що ці унікальні храми, перетерпівши навали завойовників, страшні історичні катаклізми, зазнають такого масового нищення нині, в незалежній Україні» [2]. На це є багато причин. І найголовніша – це людська неосвіченість. Церкви належать громадам, а ті – самі собі господарі. Масово будують великі нові храми, а маленькі старі церкви стають нікому не потрібними. На превеликий жаль, майже всі вони перебувають у незадовільному стані і потребують заходів щодо реставрації, реконструкції. Об'єкти дерев'яної сакральної архітектури збереглися практично на всій території України, переважна їх частина зосереджена у Львівській, Волинській, Івано-Франківській, Закарпатській та Чернівецькій областях. В Україні налічується понад 1900 таких об'єктів, з яких на державному обліку перебуває лише близько 470.

За останні п'ять років у Львівській області згоріло 28 дерев'яних храмів. Два роки тому на попіл перетворилися аж сім унікальних дерев'яних пам'яток архітектури. Одна з причин – неналежне

електричне обладнання у храмах, недотримання пожежної безпеки при опаленні церкви, безвідповідальність парафіян. Та чимало сакральних пам'яток архітектури знищені й естетично. Парафіяни оббивають дерев'яні церкви бляхою, пластиком, обмуровують, яскравими фарбами замальовують ікони та старовинні іконостаси. Якби всі церкви відновлювали тільки фахівці-реставратори, то за певний час ситуація значно би поліпшилася. «Люди не хочуть розуміти того, що церква не тільки втрачає естетичний вигляд, а й опиняється перед загрозою знищення. Пам'ятки архітектури втрачають свою автентичність та історичну цінність у випадках:

- зміни об'ємно-просторової структури пам'ятки;
- зміни традиційних матеріалів та конструкцій;
- порушення середовища, що історично склалося» [2].

Висновки. Культурна спадщина – це одна з надзвичайно важливих складових історичної пам'яті будь-якої нації. І не випадково, що у цивілізованих країнах збереженню пам'яток приділяють велику увагу. Недаремно загарбники намагалися або вкрасти, або перекрутити нашу історію. Та, на превеликий жаль, важлива частина національної культурної спадщини виявилася однією з найбільш незахищених і потребує термінової державної підтримки. Зокрема першочергової уваги потребують пам'ятки Карпатського регіону, які через природні чинники перебувають під загрозою знищення.

У концепції державної програми «Збереження та використання пам'яток дерев'яної сакральної архітектури на 2006 – 2011 роки» зазначено, що питання збереження та використання пам'яток може бути вирішено через застосування комплексного підходу до проведення всебічного обстеження пам'яток, визначення їх технічного стану і режиму збереження, вживання комплексу протиаварійних заходів, реставрації та музеєфікації об'єктів, що мають особливу культурну цінність, залучення їх до туристичних маршрутів.

Метою такої програми є розроблення та здійснення адміністративно-правових, науково-методичних, архітектурно-реставраційних, культурно-просвітницьких та фінансово-економічних заходів, які дадуть змогу забезпечити належне збереження, використання та популяризацію пам'яток.

Бібліографічний список

1. Бережина А. Втрачені скарби / А. Бережина, В. Погребняк. – К. : Україна, 1991.
2. Вуйцик В. С. Львівський історико-архітектурний заповідник : екскурсія по місту / В. С. Вуйцик. – Львів : Каменяр, 1979. – 128 с.
3. Прибега Л. Дерев'яні храми українських Карпат : історико-архітектурний альбом / Л. Прибега. – К. : Техніка, 2007. – 168 с.
4. Панас К. Історія української церкви / К. Панас. – Львів : Трансін-тех, 1992.
5. Праці Науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень. Вип. 2. [Ч. 1] / редкол. : В. І. Клочко. – К.: АртЕк, 2006. – 303 с.
6. Сліпченко Н. Проблема збереження дерев'яних храмів в Україні – Н. Сліпченко, І. Могитич // Вісник Укрзахідпроектреставрація. – 2005.– № 15.

Какула Р. Сохранение украинских храмов как актуальная проблема настоящего

Украинские храмы – прекрасные и аутентичные и лучше всего обнаруживают национальные черты архитектуры. К сожалению, они разрушены и продолжают разрушаться. Для того, чтобы защитить их подлинность и сохранить их для потомков, необходимо сделать все возможное для их возрождения и реставрации.

Ключевые слова: украинские храмы, наследство, сакральная архитектура, разрушение.

Kakula R. Conservation of Ukrainian churches as today's actual problem

Ukrainian churches are beautiful and authentic and reveal national features of architecture best of all. Unfortunately they are destroyed and continue to be destroyed. To protect their authenticity and save them for the future it is necessary to take all possible measures for their renovation and regeneration.

Key words: ukrainian churches, inheritance, church architecture, destructions.